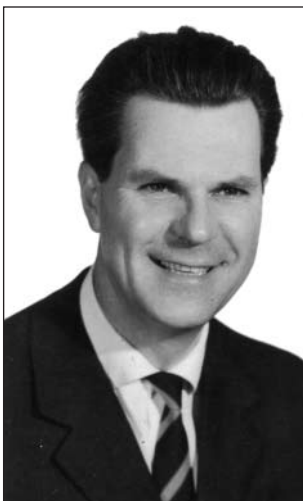

Tudós fórum

25 évvel ezelőtt halt meg SVÁB JÁNOS, A BIOMETRIA HÍRNEVES TUDÓSA

Huszonöt évvel ezelőtt, 1986. május 20-án halt meg Sváb János, a mezőgazdasági tudományok doktora, a biometria országosan és nemzetközileg ismert és elismert tudósa. Földbirtokos családba született, a mezőgazdaság szeretetét már gyerekkorában magába szívta és élete végéig kitartott mellette. A budapesti Agráregyetemet az 1948-as politikai fordulat évében fejezte be: mezőgazdász diplomát szerzett. Megnősült, két lánya született, állást azonban egy ideig nem kapott, évekig kőművesként dolgozott. 1954-ben azonban sikerült munkát kapnia; a Szabolcs Megyei Gyulatanyán az Akadémia Agrokémiai Intézetének termesztési állomására került telepvezetőnek, ahol megismerkedett a kísérletezés gyakorlatával. Egy odalátogató tudományos delegáció tagjai felfigyeltek képességeire, és hamarosan állásajánlatot kapott az Országos Fajtakísérleti Intézettől, melynek elfogadása után az intézet munkatársa lett. Itt került kapcsolatba a biometriával, ami egész életének kutató munkáját meghatározta. Az igazgató, Jánossy Andor messzemenően támogatta munkáját.

Jelentős szerepe volt abban, hogy az intézet a nagyüzemi kísérleteket új alapokra helyezte. Sváb János új mérőszámot dolgozott ki, mellyel a fajták gazdasági értékét egyetlen adattal tudta jellemezni. Ennek részleteit az 1969-ben

megvédett kandidátusi disszertációjában fejtette ki. Egy másik fontos értékelési módszere abból a problémából indult ki, hogy a fajták közötti terméskülönbség miatt változik kísérletenként. Ennek kapcsán kumulatív terméselemekre támaszkodva, kidolgozta a szukcesszív terméselemzés módszerét. Feldolgozta és a hazai szakemberek széles körében elterjesztette a kvantitatív genetikai ismereteket. Az intézet országosan központi szerepe lehetővé

tette, hogy a Sváb János által kidolgozott módszerek és feldolgozott anyagok sokfelé eljussanak, és közkinccsé váljanak. Az ezt követő években, 1971–75 között, az országos műtrágyázási tartamkísérletek tervezésével és értékelésével foglalkozott Láng Géza akadémikus vezetésével, majd az Agrobotanikai Intézet biometrikusa lett. Nyugdíj előtti utolsó munkahelye a Gödöllői Agrártudományi

Egyetem volt. Egy kutatócsoport vezetőjeként nagyüzemi táblasoros adatok feldolgozásával foglalkozott, matematikai szempontból pedig a többváltozós statisztikai analízis módszereit kezdte alkalmazni. Bebizonyította, hogy a nagyüzemi adatok is alkalmasak a tudományos eredmények elérésére, hipotézisek igazolására. Módszertana az elektronikus számítógépek alkalmazásával bővült, ezek használatát mesterien sajátította el. Nyugdíjba menetele előtt megvédte akadémiai doktori disszertációját, mely a többváltozós statisztikai analízis mezőgazdasági alkalmazásával foglalkozott. 1983-ban ment nyugdíjba, de haláláig aktívan dolgozott Gödöllőn és az Akadémia Martonvásári Kutatóintézetében. Több könyve jelent meg: *Biometriai módszerek* című könyvét többször kiadták (1967, 1973, 1979), *A populációgenetika alapjai* (1971) külföldön is megjelent. *Többváltozós módszerek a biometriában* című könyve (1979) megismerteti az olvasók tág körével ezt a gyakorlati szempontból nagyfontosságú módszertant. Sváb János széles látókörű, modern szemléletű, nagy formátumú tudós volt. Halála előtt nem sokkal levelet kapott Angliából, jelölni akarták a Nemzetközi Biometriai Társaság alelnöki tisztére, amit 1987-ben töltött volna be, és ami egy év múlva, 1988-ban, automatikusan az elnöki posztot biztosította volna számára. Ez részben a Budapesten tar-

tott nagyszerű biometriai nemzetközi kongresszus hatására történt, aminek elnöke és fő szervezője volt. Súlyos szívbeteg volt, szívműtét után veszítette életét. Sváb Jánost személyesen ismertem, az ötvenes évektől kezdődően sokszor megfordult az Akadémia Alkalmazott Matematikai Intézetében. Abban az időben az intézet sokat foglalkozott alkalmazásokkal, biometriai kutatócsoportja is volt, amely főleg orvosi vonatkozású problémákat oldott meg. Az intézet jelentős kisugárzó hatása révén központja és otthona tudott lenni a különböző -metriáknak (volt, amit nem lehetett nevéen nevezni), elméleti és gyakorlati statisztikai vonatkozású kutatásoknak, minőségellenőrzési módszertani fejlesztésnek és egyéb, alkalmazott matematikai tevékenységnek. Sváb Jánost matematikusnak is tekintem, az Alkalmazott Matematikai Intézet külső munkatársának is. Kellemes, kedves, megnyerő modorú úriember volt. Őt tekinthetjük a hazai biometria egyik megalapítójának és legnagyobb egyéniségének. Évtizedek múltán világosan látjuk szakmai és emberi nagyságát. Nem mások által kitaposott utat járt, hanem úttörő volt, iskolaalapító és példakép. Tudományos meggyőződését követte, bátran és elszántan, nem karriert akart építeni, hanem a tudományt akarta gazdagítani hazája és embertársai javára.

Prékopa András
az MTA rendes tagja

Kitekintés

MÉRHETŐ A NEPOTIZMUS?

Egyetemi tanárok névjegyzékének statisztikai elemzésével kívánta bemutatni az olasz felsőoktatásban jelenlévő kiterjedt nepotizmust Stefano Allesina, a University of Chicago kutatója. Az olasz Oktatási Minisztérium nyilvános adatbázisából származó névsorban 94 intézményből 61 340 egyetemi oktató/kutató szerepelt 28 nagyobb területről, és azon belül 370 szűkebb szakterületről.

A 61 340 fős lista 27 220 különböző vezetéknevet tartalmazott. Az Allesina által alkalmazott módszer lényege, hogy kigyűjtötte az egyes területeken dolgozók létszámát és a hozzájuk tartozó vezetéknevek számát. Például az orvostudomány területén 7471 különböző vezetékneven 10 783 fő szerepelt. Ezután azt vizsgálta, hogy a teljes lista 61 340 nevéből véletlenszerűen kiválasztva 10 783-at, a 7471-hez képest több vagy kevesebb különböző vezetéknevet sikerül-e kihúzni. Egymillió ilyen véletlen húzássorozatból minden alkalommal nagyobb szám jött ki, ami azt jelzi, hogy rendkívül kicsi a valószínűsége az ilyen mértékű véletlen névegyezésnek.

Az értékelés szerint, minél nagyobb a névazonosságok száma, annál valószínűbb a nepotizmus. Az eredmények alapján a 28-ból kilenc területen (ezekhez tartozik az oktatói/kutatói létszám 52 százaléka) különösen magas ez a valószínűség.

Allesina véleménye szerint a helyzet rosszabb, mint ahogyan azt az általa publikált

eredmények mutatják, módszere ugyanis alábecsüli ezt a nemkívánatos, de tradicionálisan jelen lévő jelenséget. Olaszországban az asszonyok házasság után megtartják a leánykori nevüket, a gyerekek pedig az apa vezetéknévét kapják, így a nevek eloszlásának analízisével nem láthatók az anya–gyermek és a férj–feleség kapcsolatok.

A most szám adatokkal is bemutatott helyzettel egyébként mindenki tisztában van, az utóbbi időben néhány kirívó eset széles sajtónyilvánosságot is kapott. Az olasz kormány 2010 decemberében rendelettel tiltotta meg rokonok egy tanzékén belüli kinevezését.

Allesina, Stefano: Measuring Nepotism through Shared Last Names: The Case of Italian Academia. *PLoS ONE*. 2011. 6(8): e21160. doi:10.1371/journal.pone.0021160

AZ ELKÁPRÁZTATÁS HATÁRAI

A női befogadóképesség is korlátozza az udvarlás kifinomultságának evolúciós fejlődését – ezt az általános következtetést vonták le amerikai kutatók egy Dél-Amerikában élő békafaj tanulmányozása alapján. Az állatvilágban számos meghökkentően attraktív, figyelemfelkeltő mutatvány létezik, a pávakakasok faroktollmeresztésétől az énekes madarak bonyolult trilláján át a békák kórusáig.

A Panamában folytatott kutatás során megfigyelt túngara békák hímjei csoportosan